

Skellefteå 28 februari 2020

MARY – sammanhang och egenmakt

- utvärderarens slutrapport

”Det här är individanpassat – på riktigt”

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	2
1.1 Allmänt om projektet.....	2
1.2 Utvärderingens upplägg och genomförande.....	2
2. RESULTAT	4
2.1 Måluppfyllelse.....	4
2.2 MARY och framgångsfaktorerna	5
2.3 Horisontella principer	6
2.4 Koppling till regionala planer och strategier.....	7
2.5 Implementering	7
3. SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER.....	8

1. INLEDNING

Följande rapport redogör för insatser, resultat och slutsatser från utvärdering av ESF-projektet *MARY – sammanhang och egenmakt*, med Stiftskansliet i Luleå stift som projektägare.

1.1 Allmänt om projektet

Projektet *MARY - sammanhang och egenmakt* har bedrivits i Övre Norrland inom ramen för en programutlysning inom programområde 2.1. Öka övergångarna till arbete, under perioden 2017-06-01 -- 2020-03-01.

Tre församlingar i Luleå stift – Sävar/Holmön, Piteå och Haparanda församling – har samverkat för att utveckla och sprida metoden MARY som ett verktyg att hjälpa långtidsarbetslösa män och kvinnor närmare arbete, studier eller på annat sätt att komma närmare arbetsmarknaden. Till grund för projektet finns en överenskommelse om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Svenska kyrkan nationellt.

MARY är en metod som utvecklats i projektform i Västerås stift och som etablerats som en framgångsrik verksamhet i bl. a Linde Bergslags församling i Lindesberg. Akronymen står för Meningsfullhet, Arbetsgemenskap, Rehabilitering och Yrkesstolthet och är en metod för praktik och arbetsträning i fasta verksamheter som liknar interna sociala företag. I det aktuella projektet, *MARY – sammanhang och egenmakt*, har de deltagande församlingarna anpassat metoden till de egna förutsättningarna i syfte att kunna etablera bestående verksamhet i den egna församlingen efter projekttidens slut. Stiftskansliet har också önskat en variation i upplägg och genomförande för att kunna möjliggöra en spridning till andra församlingar i stiftet.

Projektets huvudmål har varit att de deltagande församlingarna långsiktigt och kontinuerligt ska ta emot personer som står långt från arbetsmarknaden för praktik och arbetsträning enligt den säkerställda metodiken i MARY. På så sätt ska projektet långsiktigt bidra till ökad hälsa och egenförsörjning på individnivå men också till att stärka församlingar i Luleå stift att bidra till att personer långt från arbete ska kunna komma närmare egen försörjning.

Projektet har tre delmål. Som ett tydligt resultat som svarar mot projektmålet ska deltagande män och kvinnor under projekttiden ha kommit i arbete, studier, fortsatt praktik eller på annat verifierbart sätt kommit närmare arbetsmarknaden. Detta har verifierats via indikatorer och kommenteras närmare längre fram i rapporten. Som ett andra delmål ska själva metoden – MARY – testats, tagits i bruk och fått god spridning inom och utom de deltagande församlingarna. Det tredje delmålet anger en vidare spridning - projektet ska ha lett till en nära och långsiktigt syftande samverkan mellan Svenska kyrkan och arbetsförmedlingen i de kommuner och marknadsområden som ingår i projektet.

1.2 Utvärderingens upplägg och genomförande

Utvärderingen har genomförts i form av s.k. lärande utvärdering. Det betyder att utvärderaren har följt projektet löpande, identifierat frågor att titta närmare på och regelbundet återfört resultat till projektledning och projektägare. Centrala frågor har varit hur projektet arbetat för

att säkra evidensbaserat arbetssätt och hur detta har kunnat omsättas/införas i reguljär verksamhet. Utvärderaren har arbetat nära projektledningen för att också ge stöd i frågor om horisontella principer. Följande utvärderingsinsatser har genomförts:

- Inledande dialog kring projektet och utvärderingsfokus, inläsning dokument m.m.
- Workshop kring projektlogik
- Deltagande vid metodseminarium i fråga om existentiell hälsa
- Löpande dialog med extern resurs i frågor om mätbarhet vid stegförflyttningar
- Intervjuer projektmedarbetare
- Besök vid verksamheterna i respektive Sävar/Holmön, Piteå samt Haparanda
- Samtal deltagare
- Workshops med projektmedarbetare
- Workshops horisontella principer Sävar/Holmön samt Piteå
- Deltagande vid styrgruppsmöten
- Deltagande vid och medverkan/moderering av projektet organiserade lärseminarier
- Deltagande vid och moderering av slutkonferens
- Löpande dialog med projektledning och projektägare kring aktuella frågor, lärdomar och utmaningar
- Slutrapportering

2. RESULTAT

2.1 Måluppfyllelse

Projektet har i viss mån kommit att ta emot målgrupper som kan sägas stå ännu längre från arbetsmarknaden än vad som förutspåddes i samband med projektansökan. Detta faktum delar projektet med ett flertal andra socialfondsprojekt under programperioden och orsaken står att finna i den högkonjunktur som rått och i den arbetskraftsbrist som gäller för många kommunala verksamheter, där alltså de akuta behoven har inneburit många direkta vägar till arbete via olika ”snabbspår”, praktik eller liknande.

I dialog med försäkringskassa och arbetsförmedling har således en målgrupp utkristalliserats där insatser från myndigheterna inte bedömts vara relevanta eller fungerande. Det kan innebära personer med psykisk ohälsa, långtidssjukrivna eller personer med olika typer av funktionsvariationer. Projektet har härmed kommit att ta emot personer som stått utan arbete under mycket lång tid eller aldrig fått tillträde till arbetsmarknaden. Förväntat antal deltagare i projektet har också utifrån detta justerats ned från tilltänkta 70 till 58, varav 40 närmare arbetsmarknaden.

Projektets huvudmål om att ta fram metod och arbetssätt för att personer utanför arbetsmarknaden ska närma sig arbete kan, trots denna justering när det gäller målgrupp, ändå sägas ha uppnåtts. Den indikator som delmål 1 kan sägas utgöra anger att personer ska på ett påvisbart sätt tagit steg närmare arbetsmarknaden. De uppföljningar som gjorts regelbundet visar tydligt att denna typ av stegförflyttningar skett i de allra flesta fall. En viktig förflyttning består i att inte ”hamnat mellan stolarna” utan kunnat få rätt och relevant planering hos rätt aktör. Flera deltagare har även efter sin tid i projektet kunnat gå vidare till egen försörjning. Exempelvis visar uppföljning i Haparanda att 4 av 8 deltagare gått vidare till egen försörjning. I Sävar/Holmön har 3 av de 18 deltagarna gått vidare till arbete.

Deltagarna beskriver vad projektet betytt på ett tämligen samstämmigt sätt:

”Det här är individanpassat – på riktigt”

”Här har jag aldrig blivit dömd faktiskt inte ens bedömd”

Deltagarnas uppfattning speglar de framgångsfaktorer vi som utvärderare uppmärksammat även i andra ESF-projekt, oavsett plats eller miljö. Det handlar om att bli bemött på ett respektfullt sätt, att bli som en människa och få möjlighet att utvecklas utifrån de förmågor och de förutsättningar en har. En annan samstämmig uppfattning, såväl hos deltagarna i MARY som i andra projekt, är att gruppen deltagare betyder mycket. Tillsammans stärker man varandra och de liknande erfarenheterna av utanförskap blir en tillgång:

”När alla berättar om hur dom har det, förstår jag att det inte bara är jag som har det svårt”

Delmål 2 anger att MARY-verksamheten ska ha etablerats i församlingarna, att kunskap i metoden ska ha upparbetats och vara tillgänglig och att spridning ska ha skett till andra församlingar. Utvärderingen visar att den stödstruktur som etablerats genom kunskap och erfarenhet från främst Västerås stift på ett gynnsamt sätt kunna komma projektet och delprojekten till del. Men det framgår också att de deltagande församlingarna i stor

utsträckning själva och tillsammans bidragit till att utveckla metoden. Utvärderingen visar på några viktiga faktorer härvidlag:

- Projektmedarbetare har rekryterats som har gedigen kunskap om arbete med målgruppen och ett evidensbaserat arbetssätt
- Församlingarna har, i varierande grad, och tydligast i Haparanda församling, en fastlagd ideologisk grund för sitt engagemang, uttryckt som i Haparandas fall att all verksamhet ska utgå från och gynna de allra mest utsatta i samhället. Det betyder att övrig församlingsverksamhet och ledning kunnat backa upp projektet
- Metodseminarier, såväl med styrgrupp och stödresurser inblandade som mer medarbetarinterna, har byggt på kunskap och gjort att arbetssättet och metoderna kunnat diskuteras och utvecklas på ett sätt som gynnat deltagarna men också bidragit till konceptualiseringen av metoden MARY
- Fortsatt arbete med MARY efter projektets slut sker i Piteå församling i samarbete med Framnäs Folkhögskola

Delmål 3 beskriver en önskvärd spridning efter projektets slut och en etablering av verksamhet i de deltagande församlingarna. Utvärderingen visar att mål delvis uppnåtts och kommenteras närmare under rubriken ”Implementering”.

2.2 MARY och framgångsfaktorerna

Utvärderingen visar att själva metoden MARY, med de byggstenar som akronymen anger - meningsfullhet, arbetsgemenskap, rehabilitering och yrkesstolthet - haft en viktig betydelse för projektet. Det faktum att metoden vilar på en gedigen erfarenhet och kan knytas till den diakonala verksamheten på ett tydligt och begripligt sätt, har gett stadga och ramat in projektet på ett för utvecklingsarbetet gynnsamt sätt. Det har på det sättet inte varit upp till delprojekten att hitta på egna tolkningar och verksamheter efter eget förstånd och uppfinningsförmåga. Istället har ramen skapat tydlighet och stabilitet och möjliggjort de nödvändiga anpassningarna.

De intervjuer som genomförts som en del i utvärderingen visar att det i inledningsskedet av projektet rått en viss förvirring kring vad som utgjort stommen i metoden och vad som därmed avsetts att fokusera på. Frågan om huruvida själva tillverkningen av saker - ljus, tygpåsar eller annat - utgjort ett verktyg eller en förutsättning var oklart till en början. Allt eftersom – och i takt med att de kompetenta projektmedarbetarna påbörjat arbetet, stod det klart att de olika aktiviteter som genomförts varit viktiga som verktyg men att MARY i första hand handlar om arbetssätt, synsätt och bemötande. Det betyder att de olika aktiviteterna – café, ljusstöpning, tillverkning, bakning, ska vara meningsfulla, präglade av arbetsgemenskap, kunna konkret bidra till rehabilitering som stegförflyttning närmare arbetsmarknad och innebära en yrkesstolthet för det man gör.

Några av de framgångsfaktorer utvärderingen identifierat är:

- Genomförande i mindre grupper
- Fokus på insatser av förrehabiliterande karaktär
- Anpassade insatser vilka utgår från individens behov
- Adekvat dokumentation och uppföljning

- Personalen noterar förbättringar och förflyttningar men tid är viktigt

En av projektledarna beskriver själva strukturen som en förutsättning för att skapa trygghet och därigenom möjliggöra progression.

”En tydlig struktur ger en trygghet. Vi skapar strukturen med hjälp av att alltid börja och sluta på samma sätt. Alla vet vad som skall göras varje dag. Alla vet vilka som är där och hur de mår. Vi har handledare tillgängliga hela tiden så att det alltid finns någon att fråga, någon som kan visa eller bara vara ett stöd. Vi har också tydliga avslut där alla får en ängel och ett hjärta när de slutar.”

Utvärderingen har kontinuerligt följt arbetet i styrgruppen. Bedömningen är att Luleå stift är en kompetent projektägare och att styrgruppsarbetet bedrivits på ett ändamålsenligt och kompetent sätt. Roller och ansvar för projektledare respektive styrgruppsordförande är tydligt definierade. Förankringen av projektet i den egna organisationen har kunnat ske genom att ordföranden haft den rätta legitimiteten och ansvaret därav kunnat ske naturligt. Den beslutande nivån har varit informerad på ett sätt som gör att fortsatt utveckling är förankrad

En framgångsfaktor på församlingsnivå som lyfts i de genomförda intervjuerna är ledarskapet i församlingarna. Kyrkoherden kan konstateras ha haft en mycket viktig roll för att kunna säkerställa att arbetet integreras i församlingens verksamhet, att den teologiska förankringen är säkerställd och att projektet tydligt hänger samman med det diakonala uppdraget.

2.3 Horisontella principer

Utvärderingen visar att de horisontella principerna varit viktiga och meningsfulla i genomförandet av projektet. Vi konstaterar att uppföljning varit adekvat utifrån dessa perspektiv och att analyser av deltagandet gjorts löpande av projektledning och delprojektledare. Initiativ har därtill tagits för lyfta fram och höja kunskapen i detta område. Workshops har tillsammans med utvärderare genomförts i Sävar/Holmön samt Piteå. Vid dessa tillfällen har grunden i vad horisontella principer stävar efter att bidra till projekten lyfts fram, att gå från en grundnivå vilket lätt kan ligga i utkanten av projektet till att synliggöra riktiga värden vilka kan integreras i verksamheten. Jämställdhetsarbetet ska exempelvis synliggöra vilket samhälle vi vill ha, tydliggöra frågan som en kunskapsfråga, skapa bättre kompetens- och resursutnyttjande över tid. Framgångsfaktorer såsom mandat, förankring, kunskap, resurser, handlingsplan och realistiska förväntningar diskuterades också. Dessutom introducerades SWOT och 4R som möjligheter till att få bättre djup i sina analyser och för att skapa uppföljningsbara handlingsplaner. I Piteå är exempelvis ambitionen att fördjupa jämställdhetsaspekten i sitt kommande samarbete med Framnäs Folkhögskola.

Vidare har verksamheten kontinuerligt setts över för att vara tillgänglig och externa lokaler har uppfyllt krav utifrån accessbarhet och tillgång till ljudslina mm. Tillgängliga perspektiv såsom kommunikation och information har löpande utvecklats utifrån vilka deltagare som varit inskrivna i projektet. Utvärderaren konstaterar även att delprojektledarna haft gedigen erfarenhet och kunskap rörande detta. Inbjudningar till lärtillfällen etc. har även möjliggjort önskemål om kost vilket förts vidare till ansvarig arrangör. Rent generellt kan sägas att personal har haft god sakkunskap i och erfarenhet av frågor om likabehandling och icke-diskriminering.

2.4 Koppling till regionala planer och strategier

Projektet har en tydlig koppling mot den socialfondsprogrammets regionala plan för Övre Norrland. I planen beskrivs bl. a. följande utmaningar: *"För att möta den framtida demografiska verkligheten behöver övre Norrland ta tillvara hela den potentiella arbetskraften". "Detta innebär åtgärder för att få in fler i arbete, att förlänga arbetslivet under flexibla former och för att fler ska kunna etablera sig tidigare på arbetsmarknaden, samt att ta tillvara och utveckla kompetensen hos de som idag står utanför arbetsmarknaden".* Den idéburna sektorns roll lyfts också fram via formuleringen om att *"Tillvarata den idéburna sektorns kraft och potential som genomförare och samverkanspart i insatser för ökade övergångar till arbete och kompetensutveckling"*.

Luleå stift har genom tidigare socialfondsprojekt visat engagemang och ansvar för att verka som en regional aktör för att bidra till att minska utanförskapet i regionen. Projektet Mary – egenmakt och samverkan” har tagit vid i den strävan. De deltagande församlingarna är geografiskt spridda i regionen och varierar även i storlek och ekonomi. Svenska Kyrkan är en av få aktörer som finns på praktiskt taget alla orter, också de mindre. Stiftet har en naturlig roll som projektaktör och utvärderingen visar också att detta ansvar även innebär ett ansvar att ta tillvara lärdomarna och främja fortsatt utveckling, där stiftet kan verka som en nod, inspiratör och kunskapsförmedlare.

2.5 Implementering

Vilka bestående resultat kommer projektet att ha gett? Av projektansökan framgår att projektet utgör en viktig del i ett arbete för social mobilisering inom Svenska kyrkan och projektets delmål anger tydligt att MARY – som metod, koncept och verksamhet ska etableras i de deltagande församlingarna, att ett nätverk ska upprättas mellan de som, i Luleå eller andra stift och församlingar bedriver Mary-verksamhet och att spridning ska ske inom stiftet så att fler församlingar ska starta verksamhet. När det gäller församlingsnivån visar utvärderingen att projektet i Piteå lyckats etablera en samverkan med Framnäs folkhögskola som innebär att verksamheten kan fortsätta som en del av folkhögskolekurs I Haparanda har projektet delvis haft en annan karaktär än hos Piteå och Sävar/Holmön. Bristande personella resurser har gjort att direkt verksamhet riktad mot målgruppen successivt fått stå tillbaka för ett mer generellt anslag om att anställa personer ur målgrupper via extratjänster och andra typer av offentligt finansierade anställningar. Detta arbete är grundat i styrdokument och förankrat politiskt och innebär att arbetet fortsätter med oförminskad kraft. När det gäller Sävar /Holmön finns inga beslut i dagsläget om fortsättning.

Den nationella överenskommelsen med arbetsförmedlingen utgör en viktig beståndsdel i MARY och i arbetet att etablera Svenska Kyrkan som aktör för att minska utanförskap och bidra till att föra människor närmare egenförsörjning och arbete. Här har neddragningen av arbetsförmedlingen komplicerat möjligheterna. Regionalt uppges dock en bra dialog föras där arbetsförmedlingen ser stiftet och Svenska kyrkan som en tillgång när det gäller arbetet med de som står allra längst från arbetsmarknaden, personer man annars misslyckas med att få i arbete. Utvärderingen visar på ett lärande hos stiftet när det gäller att kunna ta emot personer ur målgruppen direkt i den egna verksamheten. Projektet har inspirerat till att anställa personer på deltid och även till att samarbeta med Samhall när det gäller olika uppdrag, ett samarbete som visat sig vara positivt för alla parter.

3. SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

Projektet kan konstateras ha nått målet att deltagande församlingar enligt säkerställd metod ska ta emot personer som står långt från arbetsmarknaden. Uppföljningen av indikatorerna visar att trots en delvis förändrad målgrupp, där personerna stått längre från arbetsmarknaden än vad som förutsågs, har projektet lyckats hjälpa personer att ta steg närmare egenförsörjning och arbete. I målformuleringarna beskrivs avsikten att denna metod ska etableras så att Luleå stift och de deltagande församlingarna långsiktigt och kontinuerligt ska kunna bedriva den verksamhet som utprovats i projektet. Här visar utvärderingen på ett splittrat, men i stora delar positivt resultat. Metoden kan konstateras ha stark förankring på stiftsnivå och avsikten är att fortsätta bedriva stöd till de församlingar som vill utveckla arbetet i den riktning projektet visar. I två av församlingarna fortgår arbetet, om än i delvis nya former medan läget i den tredje församlingen är mer oklart.

Vi vill slutligen uppmärksamma några centrala lärdomar och reflektioner som projektet visar på.

Stiftet är en viktig regional aktör med potential för stor strategisk påverkan

Svenska kyrkan finns på plats där många andra samhällsfunktioner lagts ner eller centraliserats. Församlingsnivån innebär en potentiellt mycket nära dialog med medborgarna. I de deltagande församlingarna har MARY spelat en viktig roll och stiftet som organisationen har visat på möjligheten att stötta och inspirera till utveckling av det diakonala uppdraget. Socialfondsprogrammet har i vissa stycken svårt att få till stånd mer strukturella förändringar men även att få spridning och lärande mellan projekt och projektaktörer, som kommuner. De regionala strukturerna har inte konstruerats på ett sådant sätt att spridning och strategisk utveckling främjas – och myndigheten ESF-rådet ser inte detta som ett prioriterat uppdrag. Svenska kyrkan har genom projektet visat på denna regionala strategiska möjlighet.

Den idéburna sektorn behövs för innovation

Projektet är också ett exempel på hur den idéburna sektorn i samverkan med myndigheter kan visa på nya metoder och nya konstellationer. Som utvärderare ser vi hur det finns risker med ett alltför begränsat urval av projektägare och -aktörer. Vi ser också hur just den idéburna sektorn, med aktörer som Svenska kyrkan, studieförbund, aktörer inom den sociala ekonomin eller brukarorganisationer, utmanar och förnyar arbetsmarknads- och socialpolitiken. Organisationerna är baserade på principer i form av alla människors lika värde, likabehandling och inkludering. Principer som också utgör ett fundament i den europeiska socialfonden. Utvärderingen har visat att den ideella sektorn inte bara kan utgöra ett viktigt komplement till den offentliga verksamheten utan står för värden och öppnar för möjligheter som inte på samma sätt kan tillgodoses via myndigheter.

Mary – sammanhang och egenmakt är ett utmärkt exempel på den idéburna sektorns roll för innovation inom politikområdet.

Uppmaningen till ESF-rådet och Övervakningskommittén blir därför att underlätta och främja den idéburna sektorns roll i den nya programperioden.

Innovation för inkludering

Haparanda församling har formulerat utgångspunkt för sin verksamhet – att stå på de utsattas sida. Det betyder att verksamheten ska ha sin grund i hur den gynnar de som av olika skäl har hamnat i utsatta situationer. Ett sådant ställningstagande betyder också att den prioriterade uppgiften blir att lyssna till och söka underlätta deltagande och egenmakt för de personer som befinner sig i utanförskap, att öppna vägar och bredda perspektiven. Detta brukar i specialpedagogiska sammanhang benämnas inkludering och avser att utgångspunkten är att lyssna till och förstå personers behov och förutsättningar och vad som kan stå i vägen, för att sedan bidra till att underlätta aktiva val och aktivt deltagande.

I socialfondssammanhang ser vi att detta borde inspirera till fler projekt med denna utgångspunkt. Inte sällan är det de verktyg och de åtgärder som står till buds hos organisationen/myndigheten som formar insatserna. Människor blir därmed objekt för intervention från myndigheter/projekt snarare än subjekt och resurser för förändring. Inom specialpedagogiken är detta vedertagen kunskap.

För socialfonden kan MARY i detta avseende inspirera till fler projekt med en mer strukturell strategisk inriktning. Det kan exempelvis betyda projekt som fokuserar på hur skola/utbildning kan bli mer inkluderande istället för att rikta insatser enbart till individinsatser.

Mary utvecklar kyrkans diakonala uppdrag

I linje med resonemanget ovan erbjuder *MARY – sammanhang och egenmakt* också för Svenska kyrkan en praktisk erfarenhet av hur det diakonala uppdraget kan se ut. Utvärderingen har visat att delprojekten i varierande men påtaglig grad kunnat vara förankrade i kyrkans övriga verksamhet som en del i det diakonala uppdraget. Icke förty innebär projektet en rörelse mot en mer strukturell nivå där förändring och problemlösning står i fokus från en mer omsorgsinriktad inriktning.

Samverka med folkbildningen!

I Piteå har en samverkan etablerats mellan folkbildningen i form av Framnäs folkhögskola och Piteå församling. Detta borde kunna utgöra inspiration till fler sådana samarbeten mellan det informella utbildningssystemet och Svenska kyrkan. Gemensamt ligger synen på människan och synen på lärandet. En samverkan kan också kombinera olika former av finansiering på ett konstruktivt sätt som bäddar för långsiktighet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att projektet är ett utmärkt exempel på hur europeiska socialfonden kan bidra till strategisk utveckling och innovation när det gäller metoder för att föra människor närmare egenförsörjning och arbetsmarknad. Utvärderingen visar också att Svenska kyrkan i Luleå stift är en viktig projektägare med en mycket god förmåga att organisera och driva projekt för utveckling i arbetsmarknadsregionen.

Göran Sjöberg och Tommie Helgee

Ansvariga utvärderare, European Minds